

ІНДУСТРІЯ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ

Анотація. В дослідженні проаналізовано стан та перспективи розвитку індустрії туризму в Україні. Проаналізовано вплив військової агресії московії на економіку сфери туризму, а також особливості відновлення туристичного сектору у різних регіонах. Окрему увагу приділено стану та напрямкам відновлення вітчизняної індустрії туризму, а також узагальнено вимоги до розроблення програми постконфліктного туризму в Україні.

Ключові слова: туризм, постконфліктний туризм, індустрія туризму.

Аналіз сучасних тенденцій розвитку індустрії туризму в Україні показує, що починаючи з 2020 року підприємства туристичного сектору постійно перебували під негативним тиском факторів зовнішнього середовища. Так, значної шкоди розвитку туристичного бізнесу в Україні завдали заходи щодо подолання наслідків пандемії COVID-2019, які суттєво ускладнили процедури переміщення громадян як у межах певної країни, так і можливості міжнародного туризму внаслідок запровадження значних «ковідних» обмежень щодо пресування громадян між країнами. Зокрема, за результатами політики обмежень можливостей в'їзду до країн Європейського Союзу, туристична сфера багатьох країн зазнала значних втрат протягом 2020–2022 рр. За оцінками UNWTO, заходи щодо подолання пандемії COVID-2019 2020–2021 рр. призвели до значного падіння обсягів (60–80 %) міжнародного туризму, а зниження доходів від експорту туристичних послуг склало орієнтовно 910 мільярдів — 1,2 трильйона доларів США.

У той же час, жорсткі візові обмеження, запровадження COVID-паспортів та інших адміністративних обмежень в країнах Європейського Союзу дозволило вітчизняному туристичному сектору збільшити кількість іноземних туристів в Україні. Так, за даними Державного агентства розвитку туризму у I-ому півріччі 2021 р. помічається значне зростання кількості іноземних туристів до України (приріст 9 % у порівнянні з другим півріччям 2020 р.). Зазначимо, у 2021 р. Україну відвідали близько 1,5 млн іноземних туристів (падіння склало 31 % у порівнянні з аналогічним періодом 2020 р. та 75 % аналогічного періоду 2019 р.). Статистика свідчить про поступове відновлення індустрії туризму у другому кварталі 2021 року, а саме кількість іноземних туристів у 4 рази перевищила кількість осіб, прийнятих за відповідний період 2020 року і сягнула 3,4 млн. Крім того, в першій половині 2021 р. відзначається позитивна динаміка в збільшенні кількості туристів з Саудівської Аравії (їхня чисельність зросла в 40 разів, та становила 14 тис. осіб, в той час як за аналогічний період 2020 року в Україну приїхало лише 350 громадян), США (кількість туристів зросла на 69,6 % у порівнянні з минулим роком, та досягла 34 тис.), Ізраїль (ріст на 26 %, кількість туристів 26,6 тис.) [3]. Ще більшої шкоди для вітчизняної індустрії туризму завдала військова агресія московії, внаслідок чого значна кількість представників туристичної бізнес-індустрії припинили своє існування, або ж значно знизили обсяги надання туристичних послуг.

Зазначимо, у 2020 році відбулося значне переосмислення туристичних маршрутів та підвищення рівня внутрішніх поїздок у всьому світі. За даними ДАРТ у першому півріччі 2021 року відбулось зростання кількості відвідувачів до України на 9 % у порівнянні з другим півріччям 2020 року. За цей рік до України приїхало півтора мільйони осіб з різних країн, однак цей показник на 31 % менше в порівнянні з аналогічним періодом 2020 року (тоді кількість іноземців в Україні становила 2 млн) та на 75 % менше за показник аналогічного періоду 2019 року, коли кількість іноземних гостей досягла майже 6 мільйонів. Можна відмітити значний приріст відвідувачів у другому кварталі 2021 року, а саме кількість таких туристів у 4 рази перевищила кількість осіб, прийнятих за відповідний період 2020 року і сягнула 3,4 млн. Важливо відмітити, що в першій половині 2021 року відзначається позитивна динаміка в збільшенні

кількості туристів з таких країн, як Саудівська Аравія (їхня чисельність зросла в 40 разів, та становила 14 тис. осіб, в той час як за аналогічний період 2020 року в Україну приїхало лише 350 громадян). В цьому контексті, на фоні значних заборон мандрівок до країн ЄС в умовах пандемії COVID-19 варто виділити зростання кількості туристів до України країн Перської затоки і це може стати потужним інструментом економічного відновлення не лише туристичної галузі в Україні, але й економічного зростання певних регіонів у післявоєнний період. Звичайно, подальший успішний розвиток цього напрямку туристичної галузі України потребує значних трансформацій інфраструктури та сервісів (організація зон паспортного контролю в аеропортах має забезпечити окрему чергу з прикордонниками-жінками для саудівських жінок, наявність кімнат для моління в аеропортах та готелях, врахування гастрономічних вподобань іноземних відвідувачів (наявність морської їжі, хумус, маслини, піту, шакшук), наявність меню арабською мовою, тощо. Втім, успішна реалізація цього напрямку туристичної галузі дозволить прискорити економічне відновлення України у післявоєнний період [2]. У той же час, військова агресія московії нівелювала позитивну динаміку відновлення вітчизняної сфери туризму у 2020–2021 рр.

Таблиця 1

СТАТИСТКА ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ ЗА 9 МІСЯЦІВ 2021–2022 РР.

Показник	Інформація за 9 місяців		Темпи росту (падіння), %
	2021 р.	2022 р.	
Кількість платників податків, які займаються туристичною діяльністю, загальна кількість	23540	16957	72,0
в тому числі:			
юридичні особи	7055	4515	64,0
фізичні особи	16485	12444	75,5
Сума сплачених податків, тис. грн	1777924	1185884	66,7
Туристичний збір, тис. грн	151104	131559	87,1

Джерело [1]

З інформації табл. 1 можна зробити висновки про значне падіння показників функціонування підприємств сфери туризму у 2022 р. внаслідок агресії Російської Федерації. Зокрема, можна відмітити падіння на 28 % загальної кількості платників податків в туристичній сфері. Крім того, падіння кількості юридичних осіб склало 36 %, а фізичних осіб 24,5 %. Внаслідок цього, відбулось суттєве зменшення суми сплачених податків представниками туристичної бізнес-спільноти на 33,3 %, а також на 12,9 % зменшення розміру сплати туристичного збору.

У 2022 році найбільше податків сплатили готелі — майже 673 млн грн, що склало 65 % показника 2021 р. Зменшилася на 32 % частка сплаченого податку від діяльності туристичних операторів — вони сплатили до держбюджету за перші 9 місяців цього року 125 млн грн податків, тоді як за аналогічний період у 2021 року ними у казну держави було сплачено 184 млн грн. Також є незначний спад податкових надходжень — 5 % від діяльності туристичних агентств. Аналізуючи структуру надходжень до бюджету за класифікацією КВЕД у галузі туризму, можна зазначити, що найбільшу суму надходжень до бюджету забезпечила «Діяльність готелів», що складає близько 57 % від загальної суми надходжень.

Зазначимо, що сьогодні в Україні триває активна дискусія відновлення туристичного сектору у післявоєнний період, а також розробляються конкретні заходи щодо запровадження програми «постконфліктного туризму» в Україні. Зокрема, в 2022 р відбулася зустріч, на якій представники влади, туристичної індустрії, сфери гостинності та освіти обговорили концепцію створення Інституту Гостинності, головне завдання якого — підготувати туристичний

ринку до нових потреб українського суспільства у повоєнний час. Зокрема, йде розроблення концепції Інституту Гостинності в Україні, яке направлене на підвищення якості та формування нової культури гостинності. На думку голови Державного агентства розвитку туризму Мар'яна Олесків, індустрія гостинності — одна з ключових галузей, яка може залучити прямі надходження іноземної валюти в економіку країни за допомогою в'їзного туризму, і одним з найважливіших ресурсів у цьому — кваліфіковані кадри з широким спектром потрібних компетентностей, у тому числі — розумінням найкращого світового досвіду та можливістю його імплементувати. Також, сьогодні йде розроблення концепції «Маршрути пам'яті», яка передбачає створення маршрутів пам'яті російсько-української війни, метою якої є зберегти пам'ять про події, пов'язані з військовою агресією московії в Україні і віднайти мову, якою українці будуть розповідати іноземцям про трагічні сторінки історії України.

Актуальними сьогодні є ініціативи Державного агентства розвитку туризму України спільно із Комітетом транспорту та туризму Європейського парламенту щодо створення платформи INPUT — Industry of Peace for Ukrainian Tourism (Індустрія миру для українського туризму). Ця ініціатива буде слугувати майданчиком, на якому стейкхолдери індустрії туризму з України та Європейського Союзу зможуть обговорювати і втілювати у життя проєкти направлені на відбудову туристичної галузі нашої держави після перемоги.

Таким чином, враховуючи значний туристичний потенціал України, можна сформулювати наступні напрями відновлення вітчизняного туристичного сектору:

- розроблення програми «постконфліктного туризму» в Україні, яка передбачає залучення стейкхолдерів індустрії туризму з України та світу щодо розвитку міжнародного туризму в Україні. Зазначимо, у світі питання «постконфліктного туризму» досліджуються багатьма науковцями і значна частина досліджень зосереджена на впливі конфліктів на напрямки та туристів. У літературі переважають тематичні дослідження, які оцінюють вплив запобігання туризму в постраждалій зоні, вплив політичної нестабільності на індустрію туризму, можливість появи нових типів туризму, включаючи темний, конфліктний, політичний, зони небезпеки, військовий, а також проблеми відновлення ринку та іміджу. Останні аспекти нових видів туризму, що виникають у постконфліктному контексті, виклики відновлення ринку та цінність сприяння позитивному іміджу місця призначення є важливими атрибутами, які досліджуються авторами при розробці структури Post-conflict tourism opportunity spectrum (POCTOS) [4];

- військова агресія РФ проти України зумовила значну інформаційну компанію щодо популяризації України у світі під назвою «Be brave like Ukraine» (#BRAVEUKRAINE), яка стала певним брендом України у світовому інформаційному просторі. За умови подальшої успішної реалізації цієї промо-акції Україна зможе в майбутньому капіталізувати цей бренд шляхом зростання інтересу іноземних туристів до вітчизняних туристичних локацій;

- подальший розвиток туристичної інфраструктури в Україні з врахуванням потреб різних національних груп та спільнот (подальша популяризація України та врахування вимог до процедури туристичного сервісу серед громадян Країн Близького Сходу, Китаю, Північної Америки);

- розвиток різних напрямів вітчизняного туризму: активний, історичний, оздоровчий, військовий, гастротуризм;

- розроблення програми підготовки фахівців туристичної галузі відповідно до нових вимог і реалій часу (мовна, сервісна адаптація).

Література

1. Державне агентство розвитку туризму. Офіційний сайт. Статистика. URL: <https://www.tourism.gov.ua/statistic>

2. Матюх С. А. Журба І. Є., Несторишен І. В. Економіка підприємств туристичної галузі: проблеми та перспективи розвитку. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2022, № 3, Т. 2, С. 7–12.

3. Туристична статистика України (2015–2021 pp.). Державне агентство розвитку туризму. URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/kilkosti-turistiv-do-ukrayini-za-pershe-pivrichchya-2021-roku-zrosla-na-9-v-porivnyanni-z-drugim-pivrichchiam-2020-roku>

4. Stephen Boyda Post-conflict tourism opportunity spectrum (POCTOS): a framework for destinations recovering from conflict Journal of Sustainable Tourism. Volume 31, Issue 1. Published online: 21 Oct 2021. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09669582.2021.1993866>.

natalideniz2020@gmail.com

Нсчева Н. В.

кандидат економічних наук, доцент

Одеський національний економічний університет, Україна

РОЗВИТОК КУРОРТНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ЧАС

Анотація. У тезах розглянуті перспективи розвитку курортної справи в Україні у післявоєнний час. Встановлено, що 2022 рік став черговим випробуванням для сфери туризму та курортної справи, зокрема в Україні. Для забезпечення повоєнного відновлення сфери туризму в Україні доцільно: провести реконструкцію туристичної інфраструктури; сприяти розвитку внутрішнього та в'їзного туризму; здійснити інституційне забезпечення суб'єктів туристичної діяльності та подальший розвиток туристичного бізнесу.

Ключові слова: курортна справа, туризм, розвиток туризму, післявоєнний час.

З початку 2022 року Україна зазнала російської збройної агресії та повномасштабного вторгнення, яке сприяло серйозним наслідкам для всієї країни. Крім втрат людських життів, війна завдала та продовжує завдавати значних пошкоджень інфраструктурі та економіці, включаючи туризм. Статистика свідчить про те, що замість розвитку внутрішнього туризму, багато людей були змушені мігрувати в межах країни, а ті, хто мали можливість, залишали Україну, проте не з метою туристичних подорожей.

На жаль, війна негативно вплинула на туристичну індустрію України. Замість залучення іноземних туристів і розвитку внутрішнього туризму, країна зіткнулася зі складнощами у збереженні своїх туристичних майданчиків. Однак, з кожним днем, коли українські війська звільняють території від російської окупації, надія на повернення до мирного життя зростає. Це, в свою чергу, додає підтримки для розвитку туризму в майбутньому.

Курортна справа в Україні є однією з важливих галузей національної економіки, оскільки країна має великий потенціал для розвитку туризму та відпочинку. Ця галузь має високий потенціал для створення нових робочих місць, залучення інвестицій та розвитку інфраструктури. За останні роки в Україні відбулися позитивні зміни в курортній справі, зокрема в удосконаленні законодавства та впровадженні нових стандартів якості. Однак, все ще існує низка проблем, які потребують уваги та вирішення, зокрема: недостатня розвиненість інфраструктури на багатьох курортах України, що обмежує потенціал розвитку туризму; низький рівень сервісу та якості обслуговування на деяких курортах; проблеми з екологічним станом деяких курортів; недостатня увага до розвитку внутрішнього туризму та пропаганди вітчизняного відпочинку серед українців. Однак, важливо зазначити, що курортна справа має великий потенціал для розвитку, якщо будуть вирішені ці проблеми та прийняті заходи для просування українських курортів на міжнародному ринку туризму. Розвиток курортної справи в Україні може стати одним з основних напрямків розвитку національної економіки та сприяти підвищенню благополуччя населення після закінчення війни.

Війна в Україні вносить свої негативні наслідки у розвиток курортної справи, особливо в тих регіонах, де відбуваються запеклі бої за Україну. Воєнні дії масово впливають на курортну справу в Україні. У курортних та туристичних містах, які є прифронтовими зонами або зонами воєнного конфлікту, або тимчасово окупованими територіями відбувається повне або часткове